

Λεωνίδας Κοτσαλής
Ομ. Καθηγητής Ποινικού Δικαίου
Πανεπιστημίου Αθηνών

ΠΟΙΝΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ

Ενημέρωση μέχρι τον Ν 4478/2017

11η έκδοση

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΠΟΙΝΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ

**Ποινικός Κώδικας - 11η έκδοση
Λεωνίδα Κοτσάλης**

ISBN 978-960-622-318-1

Σύμφωνα με το Ν. 2121/93 για την Πνευματική Ιδιοκτησία απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου, η αποθήκευσή του σε βάση δεδομένων, η αναμετάδοσή του σε ηλεκτρονική ή οποιαδήποτε άλλη μορφή και η φωτοανατύπωσή του με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

ΔΗΛΩΣΗ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ

Το περιεχόμενο του παρόντος έργου έχει τύχει επιμελούς και αναλυτικής επισημονικής επεξεργασίας. Ο εκδοτικός οίκος και οι συντάκτες δεν παρέχουν δια του παρόντος νομικές συμβουλές ή παρεμφερείς συμβουλευτικές υπηρεσίες, ουδεμία δε ευθύνη φέρουν για τυχόν ζημιά τρίτου λόγω ενέργειας ή παράλειψης που βρασιόστικε εν όλω ή εν μέρει στο περιεχόμενο του παρόντος έργου.

Art Director:	Θεόδωρος Μαστρογιάννης
Υπεύθυνος Παραγωγής:	Ανδρέας Μενούνος
Φωτοστοιχειοθεσία:	Γιάννης Δεδούσης
Παραγωγή:	NB Production ΓΔ061017M23

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Μαυρομυχάλη 23, 106 80 Αθήνα

Τηλ.: 210 3678 800 • Fax: 210 3678 819

<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org

Αθήνα: Μαυρομυχάλη 2, 106 79 • Τηλ.: 210 3607 521

Πειραιάς: Φιλωνος 107-109, 185 36 • Τηλ: 210 4184 212

Πάτρα: Κανάρη 15, 262 22 • Τηλ.: 2610 361 600

Θεσ/νίκη: Φράγκων 1, 546 26 • Τηλ.: 2310 532 134

member of Europe's 500
most innovative companies

Committed to excellence

Λεωνίδας Κοτσαλής
Ομ. Καθηγητής Ποινικού Δικαίου
Πανεπιστημίου Αθηνών

ΠΟΙΝΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ

Ενημέρωση μέχρι τον Ν 4478/2017

11η έκδοση

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Penal Code - 11th edition

Leonidas Kotsalis, Professor Emer. of Criminal Law, University of Athens

Abstract: Pocket size Code, a handy and practical edition, in paperback format for easy daily use. It is updated to include laws no 4249/2014, 4254/2014, 4258/2014, 4262/2014, 4267/2014, 4268/2014, 4274/2014, 4285/2014, 4312/2014, 4315/2014, 4322/2015, 4337/2015, 4356/2015, 4411/2016, 4443/2016 and 4478/2017 which brought along extensive, substantial changes in several articles of the Code. It also includes a detailed table of contents and a handy alphabetical index.

ISBN 978-960-622-318-1

COPYRIGHT

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, without the prior permission of NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A., or as expressly permitted by law or under the terms agreed with the appropriate reprographic rights organisation. Enquiries concerning reproduction which may not be covered by the above should be addressed to NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. at the address below.

DISCLAIMER

The content of this work is intended for information purposes only and should not be treated as legal advice. The publication is necessarily of a general nature; NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. makes no claim as to the comprehensiveness or accuracy of the information provided; Information is not offered for the purpose of providing individualized legal advice. Professional advice should therefore be sought before any action is undertaken based on this publication. Use of this work does not create an attorney-client or any other relationship between the user and NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. or the legal professionals contributing to this publication.

NOMIKH BIBAIOTHKH

23 Mavromichali str., 106 80 Athens, Greece
Tel.: +30 210 3678 800 • Fax: +30 210 3678 819
<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org

number of Europe's 500
dynamic entrepreneurs

Committed to excellence

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα 11η έκδοση του έργου «Ποινικός Κώδικας» κατέστη αναγκαία λόγω της ψήφισης του Ν 4478/2017 «Ι) Κύρωση και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στη Σύμβαση της Βαρσοβίας της 16ης Μαΐου 2005 του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη νομιμοποίηση, ανίχνευση, κατάσχεση και δήμευση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, ενσωμάτωση της Α-Π 2003/577/ΔΕΥ, της Α-Π 2005/212/ΔΕΥ, της Α-Π 2006/783/ΔΕΥ, όπως τροποποιήθηκε με την Α-Π 2009/299/ΔΕΥ, και της Οδηγίας 2014/42/ΕΕ, ΙΙ) Προϋποθέσεις τοποθέτησης ανηλίκων σε ίδρυμα ή ανάδοχη οικογένεια από και προς κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης βάσει του άρθρου 56 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθμ. 2201/2003 του Συμβουλίου της 27ης Νοεμβρίου 2003, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας, ο οποίος καταργεί τον Κανονισμό (ΕΚ) 1347/2000, ΙΙΙ) Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2013/48/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 22ας Οκτωβρίου 2013, σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας και διαδικασίας εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, καθώς και σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου προσώπου σε περίπτωση στέρησης της ελευθερίας του και με το δικαίωμα επικοινωνίας με τρίτα πρόσωπα και με προξενικές αρχές κατά τη διάρκεια στέρησης της ελευθερίας, ΙV) Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2012/29/ΕΕ για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας και για την αντικατάσταση της Απόφασης - Πλαίσιο 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου και λοιπές διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 91/23.6.2017), ο οποίος επέφερε τροποποιήσεις στα άρθρα 76 και 187Α ΠΚ.

Σημειώνεται ότι οι διατάξεις του Ποινικού Κώδικα είναι επίσης ενημερωμένες με τους νόμους **4249/2014, 4254/2014, 4258/2014, 4262/2014, 4267/2014, 4268/2014, 4274/2014, 4285/2014, 4312/2014, 4315/2014, 4322/2015, 4337/2015, 4356/2015, 4411/2016 και 4443/2016** με τους οποίους επήλθαν εκτεταμένες και ουσιαστικές αλλαγές σε πολλά άρθρα του Κώδικα.

Το έργο συμπληρώνεται με την Εισηγητική Έκθεση του ΠΚ, αναλυτικά περιεχόμενα, καθώς και εύχρηστο αλφαβητικό ευρετήριο.

Η έκδοση εντάσσεται στη νέα γενιά Κωδίκων της Νομικής Βιβλιοθήκης σε μικρό σχήμα τσέπης, οι οποίοι είναι ευέλικτοι και πρακτικοί, με εύκαμπτο εξώφυλλο για καθημερινή και εύκολη χρήση.

Με τη μορφή αυτή, ελπίζουμε ότι θα αποτελέσει για τον μελετητή και εφαρμοστή του δικαίου μία πολύ χρήσιμη, πλήρως ενημερωμένη και εύκολα μεταφερόμενη έκδοση.

Αθήνα, Οκτώβριος 2017

Λεωνίδας Κοτσαλής

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ο παρών Κώδικας αποτυπώνει με δωρική λιτότητα και αυστηρή ακρίβεια το κείμενο του Ποινικού Κώδικα. Έχουν συμπεριληφθεί όλες οι τροποποιήσεις και προσθήκες έως και το Ν 4478/2017 «I) Κύρωση και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στη Σύμβαση της Βαρσοβίας της 16ης Μαΐου 2005 του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη νομιμοποίηση, ανίχνευση, κατάσχεση και δήμευση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, ενσωμάτωση της Α-Π 2003/577/ΔΕΥ, της Α-Π 2005/212/ΔΕΥ, της Α-Π 2006/783/ΔΕΥ, όπως τροποποιήθηκε με την Α-Π 2009/299/ΔΕΥ, και της Οδηγίας 2014/42/ΕΕ, II) Προϋποθέσεις τοποθέτησης ανηλίκων σε ίδρυμα ή ανάδοχη οικογένεια από και προς κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης βάσει του άρθρου 56 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθμ. 2201/2003 του Συμβουλίου της 27ης Νοεμβρίου 2003, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας, ο οποίος καταργεί τον Κανονισμό (ΕΚ) 1347/2000, III) Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2013/48/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 22ας Οκτωβρίου 2013, σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας και διαδικασίας εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, καθώς και σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου προσώπου σε περίπτωση στέρησης της ελευθερίας του και με το δικαίωμα επικοινωνίας με τρίτα πρόσωπα και με προξενικές αρχές κατά τη διάρκεια στέρησης της ελευθερίας, IV) Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2012/29/ΕΕ για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας και για την αντικατάσταση της Απόφασης - Πλαίσιο 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου και λοιπές διατάξεις» (ΦΕΚ Α΄ 91/23.6.2017). Εξάλλου παρτίθεται στο τέλος αυτούσια η Εισηγητική Έκθεση του Θεμιστοκλή Τσάτσου, Υπουργού Δικαιοσύνης το θέρους του 1950, όταν δηλαδή το Σχέδιο Νόμου «περί κυρώσεως του Ποινικού Κώδικος» κατατέθηκε προς ψήφιση στη Βουλή των Ελλήνων.

Η έκδοση αυτή αποβλέπει να παρουσιάσει μια πλήρως ενημερωμένη καταγραφή του Ποινικού μας Κώδικα, όπως ισχύει σήμερα, αφού το εν λόγω νομοθέτημα συμπληρώνει ήδη περισσότερα από 60 χρόνια ζωής (ετέθη σε ισχύ την 1.1.1951 με τον Ν 1492 της 17.8.1950) και ενεργούς συμμετοχής στις κοινωνικές αντιπαραθέσεις, στις πολιτικές περιδινήσεις και στις πολιτειακές μεταβολές και εξελίξεις της χώρας μας.

Η συμβολή του ισχύοντος Ποινικού Κώδικα στην εδραίωση του ποινικού δόγματος και της ποινικής δικαιοσύνης στη χώρα μας είναι αναμφισβήτητη. Θεωρία και νομολογία εργάσθηκαν και εργάζονται στη βάση και στο πλαίσιο αυτού του σπουδαίου νομοθετήματος, έργο εξαιρετών νομικών και προΐόν μακράς, εργώδους και νηφάλιας προσπάθειας και σκέψης. Η προσπάθεια αυτή ξεκίνησε το 1911 με την πρώτη νομοπαρασκευαστική Επιτροπή (Πρόεδρος: Τιμ. Ηλιόπουλος, Μέλη: Α. Μιχαλακόπουλος, Π. Γιωτόπουλος), που συγκροτήθηκε από το Υπουργείο Δικαιοσύνης, πέρασε μέσα από τη δίνη δύο παγκόσμιων πολέμων και από μια αλληλοδιαδοχή εσωτερικών πολιτικών και κοινωνικών ερίδων και πολιτειακών μεταβολών και κατέληξε στο τέλος της δεκαετίας του '40 σε συγκεκριμένο σχέδιο, το οποίο με την Εισηγητική Έκθεση της 16ης Μαΐου 1950 του τότε Υπουργού Δικαιοσύνης Θεμιστοκλή Τσάτσου, προωθήθηκε στη Βουλή για ψήφιση. Η κύρωση έγινε με τον Ν 1492 της 17 Αυγούστου 1950 και η εφαρμογή του άρχισε την 1.1.1951.

Σε αυτή τη μακρόχρονη προσπάθεια με μεγάλα διαλείμματα (αναγκαστικά εξαιτίας των πολέμων) και διαδοχικά σχέδια (1924/1929, 1933/1935/1937, 1944/1947) σημαντικοί εκπρόσωποι του ακαδημαϊκού χώρου, του δικαστικού χώρου και της πρακτικής συνέβαλαν με τις δυνάμεις τους στην προετοιμασία και προώθηση των επιμέρους σχεδίων. Θα πρέπει να αναφερθούν τρεις ξεχωριστές μορφές του ποινικού δόγματος: οι τακτικοί Καθηγητές στο Πανεπιστήμιο Αθηνών Τιμολέων Ηλιόπουλος και Νικόλαος Χωραφάς και ο τακτικός Καθηγητής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Χαράλαμπος Τζωρτζόπουλος. Οι Τ. Ηλιόπουλος και Χ. Τζωρτζόπουλος έδωσαν

το σαφές στίγμα τους στην πρώτη φάση των νομοπαρασκευαστικών εργασιών, ενώ ο Ν. Χωραφάς σφράγισε τη δεύτερη και τελική φάση των σχετικών εργασιών. Ιδιαίτερα το Γενικό Μέρος του Ποινικού Κώδικα απηχεί την πνευματική και δογματική ρώμη του Νικόλαου Χωραφά.

Στα εξήντα επτά χρόνια εφαρμογής του Ποινικού Κώδικα έγιναν πολλές μεταβολές και προσθήκες. Οι σύγχρονες εξελίξεις αντεγκληματικής πολιτικής, οι νέες μορφές εγκληματικής συμπεριφοράς, η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών κυρώσεων, η προώθηση του στόχου της επανένταξης του ατόμου που υπέπεσε σε ποινικό αδίκημα, τροφοδότησαν πολλές από τις επενεχθείσες μεταβολές. Εντούτοις και σήμερα, εξετάζοντας τον Ποινικό Κώδικα, δεν μπορούμε παρά να αναγνωρίσουμε τον φιλελεύθερο, ανθρωποκεντρικό, δικαιοκρατικό του χαρακτήρα. Και είναι αυτά ακριβώς τα στοιχεία που συνθέτουν την προσωπικότητα του Ποινικού Κώδικα και αποτελούν το λόγο για περισυλλογή, σύνεση, νηφαλιότητα σε κάθε νέα μεταρρυθμιστική προσπάθεια. Είναι άξιο επαίνου το ότι ο ισχύων Ποινικός Κώδικας, που παρουσιάστηκε επίσημα το 1950 και τέθηκε σε ισχύ σχεδόν αμέσως μετά, δεν κλονίσθηκε στο στέρεο δικαιοκρατικό του χαρακτήρα από την προηγηθείσα δεκαετία, η οποία έφερε τη χώρα μας στην κυριολεξία στο χείλος του γκρεμού.

Σήμερα βρισκόμαστε σε μια νέα εποχή. Η σύγκλιση του ηπειρωτικού και του αγγλοσαξονικού δικαίου χώρου και στο πεδίο του Ποινικού Δικαίου γίνεται αισθητή και στη χώρα μας και στο νομικό μας σύστημα. Ιδιαίτερα μέσω των Αποφάσεων, των Οδηγιών της ΕΕ ως και των Διεθνών Συμβάσεων, επιχειρείται διείσδυση και συνακόλουθα ανάταξη του δογματικού μας οικοδομήματος. Εδώ η πρόκληση είναι τεράστια για όλους μας: αφενός συμπίεση και ενσωμάτωση συγχρόνων εξελίξεων και αφετέρου διατήρηση και εμπέδωση δικαιοκρατικών ερεισμάτων και θεσμών και δογματικών καταβολών. Γιατί, βέβαια δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι το ποινικό δόγμα αποτελεί εγγύηση της ασφάλειας δικαίου και έτσι του κράτους δικαίου.

Ευχαριστώ θερμά τον εκδοτικό οίκο «Νομική Βιβλιοθήκη» και ιδιαίτερα τη Λίλα και τον Αντώνη Καρατζά και τους συνεργάτες τους, ιδιαίτερα την Ερικαίτη Τρύφωνα, δικηγόρο, για την άψογη συνεργασία και υπεύθυνη συμβολή της κατά την προετοιμασία του παρόντος Κώδικα.

Λεωνίδας Κοτσαλής

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	7
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	9

ΠΟΙΝΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΔ 283/1985

ΠΡΩΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ο ποινικός νόμος

- I. Χρονικά όρια ισχύος των ποινικών νόμων [Άρθρα 1-4] _____ 19
- II. Τοπικά όρια ισχύος των ποινικών νόμων [Άρθρα 5-11] _____ 20
- III. Σχέση του Κώδικα με ειδικούς νόμους
και επεξήγηση όρων του [Άρθρα 12-13] _____ 23

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η αξιόποινη πράξη

- I. Γενικές διατάξεις [Άρθρα 14-19] _____ 25
- II. Ο άδικος χαρακτήρας της πράξης [Άρθρα 20-25] _____ 26
- III. Ο καταλογισμός της πράξης [Άρθρα 26-35] _____ 27
- IV. Εγκληματίες ελαττωμένης ικανότητας
προς καταλογισμό [Άρθρα 36-41] _____ 29

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Απόπειρα και συμμετοχή

- I. Απόπειρα [Άρθρα 42-44] _____ 31
II. Συμμετοχή [Άρθρα 45-49] _____ 32

ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ποινές, μέτρα ασφάλειας, αποζημίωση

- I. Κύριες ποινές [Άρθρα 50-58] _____ 33
II. Παρεπόμενες ποινές [Άρθρα 59-68] _____ 36
III. Μέτρα ασφάλειας [Άρθρα 69-76] _____ 39
IV. Αποζημίωση [Άρθρα 77-78] _____ 47

ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Επιμέτρηση της ποινής

- I. Γενικοί κανόνες [Άρθρα 79-87] _____ 47
II. Εγκληματίες υπότροποι και καθ' έξη
[Άρθρα 88-93] _____ 54
III. Συρροή εγκλημάτων [Άρθρα 94-98] _____ 57

ΕΚΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Αναστολή της ποινής υπό όρο και απόλυση υπό όρο

- I. Αναστολή εκτέλεσης της ποινής υπό όρο
[Άρθρα 99-104] _____ 59
II. Απόλυση του καταδίκου υπό όρο
[Άρθρα 105-110Γ] _____ 64

ΕΒΔΟΜΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Λόγοι που εξαλείφουν το αξιόποινο

- I. Παραγραφή [Άρθρα 111-116] _____ 76

II. Παραίτηση από την έγκληση [Άρθρα 117-120]	78
ΟΓΔΟΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
Ειδικές διατάξεις για ανηλίκους [Άρθρα 121-133]	79

ΔΕΥΤΕΡΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
Προσβολές του πολιτεύματος [Άρθρα 134-137Δ]	89
ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
Προδοσία της χώρας [Άρθρα 138-152]	93
ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
Εγκλήματα κατά ξένων κρατών [Άρθρα 153-156]	96
ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
Εγκλήματα κατά της ελεύθερης άσκησης των πολιτικών δικαιωμάτων	
I. Εγκλήματα κατά πολιτικών σωμάτων και της Κυβέρνησης [Άρθρα 157-160]	98
II. Εγκλήματα κατά τις εκλογές [Άρθρα 161-166]	101
ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
Προσβολές κατά της πολιτειακής εξουσίας [Άρθρα 167-182Α]	102
ΕΚΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
Επιβουλή της Δημόσιας Τάξης [Άρθρα 183-197]	107
ΕΒΔΟΜΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
Επιβουλή της θρησκευτικής ειρήνης [Άρθρα 198-201]	119

ΟΓΔΟΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Εγκλήματα που ανάγονται στη στρατιωτική υπηρεσία
και στην υποχρέωση για στράτευση [Άρθρα 202-206] _____ 120

ΕΝΑΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Εγκλήματα σχετικά με το νόμισμα [Άρθρα 207-215Α] _____ 122

ΔΕΚΑΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Εγκλήματα σχετικά με τα υπομνήματα [Άρθρα 216-223] _____ 126

ΕΝΔΕΚΑΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Εγκλήματα σχετικά με την απονομή της Δικαιοσύνης
[Άρθρα 224-234] _____ 129

ΔΩΔΕΚΑΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Εγκλήματα σχετικά με την Υπηρεσία
[Άρθρα 235-263Β] _____ 133

ΔΕΚΑΤΟ ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Κοινώς επικίνδυνα εγκλήματα [Άρθρα 264-289] _____ 148

ΔΕΚΑΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Εγκλήματα κατά της ασφάλειας των συγκοινωνιών,
των τηλεφωνικών επικοινωνιών και κατά
των κοινωφελών εγκαταστάσεων [Άρθρα 290-298] _____ 154

ΔΕΚΑΤΟ ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Εγκλήματα κατά της ζωής [Άρθρα 299-307] _____ 159

ΔΕΚΑΤΟ ΕΚΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Σωματικές βλάβες [Άρθρα 308-315Α] _____ 161

ΔΕΚΑΤΟ ΕΒΔΟΜΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Μονομαχία [Άρθρα 316-321] _____ 165

ΔΕΚΑΤΟ ΟΓΔΩΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
Εγκλήματα κατά της προσωπικής ελευθερίας	
<i>[Άρθρα 322-335]</i> _____	166
ΔΕΚΑΤΟ ΕΝΑΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
Εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας	
και εγκλήματα οικονομικής εκμετάλλευσης	
της γενετήσιας ζωής <i>[Άρθρα 336-353]</i> _____	173
ΕΙΚΟΣΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
Εγκλήματα σχετικά με το γάμο και την οικογένεια	
<i>[Άρθρα 354-360]</i> _____	186
ΕΙΚΟΣΤΟ ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
Εγκλήματα κατά της τιμής <i>[Άρθρα 361-369]</i> _____	187
ΕΙΚΟΣΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
Παραβίαση απορρήτων <i>[Άρθρα 370-371]</i> _____	191
ΕΙΚΟΣΤΟ ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
Εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας <i>[Άρθρα 372-384Α]</i> _____	195
ΕΙΚΟΣΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
Εγκλήματα κατά των περιουσιακών δικαιωμάτων	
<i>[Άρθρα 385-406Α]</i> _____	202
ΕΙΚΟΣΤΟ ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
Επατεία και αλητεία <i>[Άρθρα 407-410]</i> _____	210
ΕΙΚΟΣΤΟ ΕΚΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
Πταίσματα	
I. Γενικές διατάξεις <i>[Άρθρα 411-412]</i> _____	210
II. Τα ειδικότερα πταίσματα <i>[Άρθρα 413-457]</i> _____	211

ΕΙΚΟΣΤΟ ΕΒΔΟΜΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ Τελικές διατάξεις [Άρθρα 458-459]	219
--	-----

ΤΡΙΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Μεταβατικές διατάξεις [Άρθρα 460-473]	221
ΕΙΣΗΓΗΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ	228
ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ	259

καταδικασμένο την απαγόρευση άσκησης της επαγγελματικής του δραστηριότητας, εφόσον αυτή περιλαμβάνει τακτικές επαφές με ανηλίκους, για χρονικό διάστημα ενός μέχρι πέντε ετών.

Σε περίπτωση δεύτερης καταδίκης για οποιαδήποτε αξιόποινή πράξη του προηγούμενου εδαφίου, το δικαστήριο επιβάλλει υποχρεωτικά μόνιμη απαγόρευση επαγγελματικής δραστηριότητας που έχει τα αναφερόμενα στο εδάφιο αυτό χαρακτηριστικά. (Όπως τα δύο τελευταία εδάφια της παρ. 1 προστέθηκαν με το άρθρο 4 του Ν 4267/2014.)

2. Η διάταξη του άρθρου 65 εφαρμόζεται και σ' αυτή την περίπτωση.

Άρθρο 68. — Δημοσίευση της καταδικαστικής απόφασης. 1. Το δικαστήριο μπορεί να διατάξει τη δημοσίευση της καταδικαστικής απόφασης, αν το επιβάλλει το δημόσιο συμφέρον.

2. Στις περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος μπορεί να διαταχθεί η δημοσίευση της καταδικαστικής απόφασης ύστερα από αίτηση του παθόντος, και της αθωωτικής ύστερα από αίτηση εκείνου που αθωώθηκε, αν το δικαστήριο κρίνει ότι ο αιτών έχει νόμιμο συμφέρον.

3. Στην ίδια απόφαση ορίζεται ο τρόπος της δημοσίευσης και η υποχρέωση καταβολής της δαπάνης γι' αυτήν.

III. Μέτρα ασφάλειας

Άρθρο 69. — Φύλαξη ακαταλόγιστων εγκληματιών. Αν κάποιος, λόγω νοσηρής διατάραξης των πνευματικών λειτουργιών του (άρθρο 34) ή κωφαλαλίας (άρθρο 33 παρ. 1), απαλλάχθηκε από την ποινή ή τη δίωξη για κακούργημα ή πλημμέλημα, για το οποίο ο νόμος απειλεί ποινή ανώτερη από έξι μήνες, το δικαστήριο διατάσσει τη φύλαξή του σε δημόσιο θεραπευτικό κατάστημα εφόσον κρίνει ότι είναι επικίνδυνος για τη δημόσια ασφάλεια.

Άρθρο 70. — Διάρκεια της φύλαξης. 1. Για να εκτελεσθεί η διάταξη της απόφασης που αφορά τη φύλαξη φροντίζει η εισαγγελική αρχή.

2. Η φύλαξη συνεχίζεται όσο χρόνο επιβάλλει η δημόσια ασφάλεια.

3. Κάθε τρία έτη το δικαστήριο των πλημμελειοδικών στην περιφέρεια του οποίου εκτελείται η φύλαξη αποφασίζει αν αυτή πρέπει να εξακο-

λουθήσει. Το ίδιο δικαστήριο μπορεί όμως οποτεδήποτε με αίτηση του εισαγγελέα ή της διεύθυνσης του καταστήματος να διατάξει την απόλυση εκείνου που φυλάσσεται.

Άρθρο 71. — Εισαγωγή αλκοολικών και τοξικομανών σε θεραπευτικό κατάστημα. 1. Αν κάποιος καταδικαστεί: α) για κακούργημα ή πλημμέλημα που ο νόμος το τιμωρεί με ποινή φυλάκισης πάνω από έξι μήνες και που μπορεί ν' αποδοθεί σε κατάχρηση οινόπνευματων ποτών ή άλλων ναρκωτικών μέσων, ή β) για έγκλημα σε κατάσταση υπαιτίας μέθης, κατά το άρθρο 193, το δικαστήριο μπορεί να διατάξει την εισαγωγή του σε ειδικό θεραπευτικό κατάστημα, αν πρόκειται για πρόσωπο που κάνει καθ' έξη κατάχρηση οινόπνευματων ποτών ή άλλων ναρκωτικών μέσων.

2. Η εισαγωγή στο θεραπευτικό κατάστημα επακολουθεί την έκτιση της ποινής και η παραμονή σ' αυτό διαρκεί όσο χρόνο απαιτεί ο σκοπός της, ποτέ όμως περισσότερο από μία διετία. Την απόλυση πριν από την διετία την αποφασίζει το δικαστήριο των πλημμελειοδικών στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται το κατάστημα με πρόταση της διεύθυνσής του.

Άρθρο 72. — Παραπομπή σε κατάστημα εργασίας. 1. Αν η πράξη, για την οποία κάποιος κηρύχθηκε ένοχος και του επιβλήθηκε φυλάκιση, μπορεί να αποδοθεί στη φυγοπονία του ή στη ροπή του για άτακτη ζωή, το δικαστήριο μπορεί στις περιπτώσεις που ο νόμος ειδικά καθορίζει, να διατάξει, εκτός από την ποινή που του επιβλήθηκε, και την παραπομπή του σε επανορθωτικό κατάστημα εργασίας.

2. Η εισαγωγή στο κατάστημα εργασίας επακολουθεί την έκτιση της ποινής. Η διάρκεια της παραμονής σ' αυτό δεν μπορεί να είναι κατώτερη από ένα έτος ούτε ανώτερη από πέντε έτη.

3. Αφού συμπληρωθεί το ελάχιστο όριο και ακολούθως κάθε έτος το δικαστήριο των πλημμελειοδικών στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται το κατάστημα αποφασίζει με αίτηση της διεύθυνσής του ή του εισαγγελέα αν ο κρατούμενος πρέπει να απολυθεί.

4. Αν αυτός που καταδικάστηκε είναι υπότροπος, η παραπομπή του σε επανορθωτικό κατάστημα εργασίας είναι υποχρεωτική.

Άρθρο 73. — **Απαγόρευση διαμονής.** 1. Αν το δικαστήριο, εκτιμώντας το είδος της πράξης που τέλεσε ο καταδικασμένος ή την προσωπικότητά του και τις άλλες περιστάσεις, κρίνει ότι η διαμονή του σε ορισμένους τόπους προκαλεί συγκεκριμένο κίνδυνο για τη δημόσια τάξη, και αν η ποινή που του επιβλήθηκε είναι κάθειρξη ή φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους, αλλά για τη φυλάκιση μόνο στις περιπτώσεις που ορίζει ειδικά ο νόμος, το δικαστήριο αυτό μπορεί να καθορίσει τους τόπους στους οποίους η αστυνομική αρχή μπορεί, κατά την παρ. 2, να απαγορεύσει τη διαμονή του για πέντε κατ' ανώτατο όριο έτη, τα οποία αρχίζουν από την ημέρα που η ποινή εκτίθηκε, παραγράφηκε ή χαρίστηκε.

2. Με βάση αυτή την απόφαση η αστυνομική αρχή έχει δικαίωμα, μετά γνωμοδότηση της διεύθυνσης της φυλακής, να απαγορεύσει στον καταδικασμένο να διαμένει για όσο χρόνο ορίζεται στην απόφαση σε όλους τους τόπους που αυτή ορίζει ή σε μερικούς μόνο από αυτούς, κατά το χρονικό διάστημα που ορίζεται στην απόφαση.

3. Σε περίπτωση δεύτερης και κάθε άλλης νεότερης καταδίκης για οποιαδήποτε αξιόποινη πράξη κλοπής, απάτης, πλαστογραφίας, εκβιασμού, πορνογραφίας ανήλικων, ματροπείας, σωματεμπορίας, ασέλγειας με ανήλικο έναντι αμοιβής, εκμετάλλευσης πόρνης, παράβασης των διατάξεων για τα ναρκωτικά, λαθρεμπορίου, προστασίας του εθνικού νομίσματος και των αρχαιοτήτων, καθώς και στις περιπτώσεις της παρ. 1 αυτού του άρθρου, το δικαστήριο επιβάλλει στον καταδικασμένο την υποχρέωση μέσα σε δέκα ημέρες από την έκτιση της ποινής του ή την απόλυσή του με οποιονδήποτε τρόπο, να δηλώσει στην αστυνομική αρχή του τόπου της διαμονής του τη διεύθυνση της κατοικίας του και, επί μία τρίτη, να γνωστοποιεί κάθε μεταβολή της στην ίδια αρχή. Η διάταξη του άρθρου 182 εφαρμόζεται και σ' αυτή την περίπτωση. (Οπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 11 παρ. 8 του Ν 3064/2002.)

Άρθρο 74. — **Απέλαση αλλοδαπού.** 1. Με την επιφύλαξη των σχετικών διατάξεων που περιλαμβάνονται σε διεθνείς συμβάσεις που έχουν κυρωθεί από τη χώρα, το δικαστήριο μπορεί να διατάξει την απέλαση αλλοδαπού που καταδικάστηκε σε κάθειρξη, εάν κρίνει ότι η παραμονή του στη χώρα δεν συμβιβάζεται προς τους όρους της κοινωνικής συμβίωσης, λαμβάνοντας υπόψη ιδίως το είδος του εγκλήματος για το οποίο καταδι-

κάσπηκε, το βαθμό της υπαιτιότητάς του, τις ειδικές συνθήκες τέλεσης της πράξης, τις συνέπειες αυτής, το χρόνο παραμονής του στο ελληνικό έδαφος, τη νομιμότητα ή μη της παραμονής του, την εν γένει συμπεριφορά, τον επαγγελματικό προσανατολισμό, την ύπαρξη οικογένειας και γενικότερα το βαθμό ένταξης αυτού στην ελληνική κοινωνία. Αν ο αλλοδαπός κατά το χρόνο τέλεσης της πράξης ήταν ανήλικος, για την απέλασή του λαμβάνεται υπόψη και η τυχόν νόμιμη εγκατάσταση και παραμονή της οικογένειάς του στη χώρα ή στην περίπτωση που η οικογένειά του διαμένει στην αλλοδαπή, ο υφιστάμενος στη χώρα προορισμού σοβαρών κινδύνων κατά της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας ή της προσωπικής ή γενετήσιας ελευθερίας του. Η απέλαση εκτελείται αμέσως μετά την έκτιση της ποινής ή την απόλυση από τις φυλακές. Το ίδιο ισχύει και όταν η απέλαση επιβλήθηκε από το δικαστήριο ως παρεπόμενη ποινή.

2. Το δικαστήριο μπορεί, επίσης, να διατάξει την απέλαση από τη χώρα κάθε αλλοδαπού στον οποίο επιβλήθηκε μέτρο ασφάλειας των άρθρων 69, 71 και 72. Σε αυτή την περίπτωση, η απέλαση μπορεί να διαταχθεί σε αντικατάσταση αυτών των μέτρων.

3. Το δικαστήριο που αποφασίζει την απέλαση του αλλοδαπού δράστη επιβάλλει σε αυτόν απαγόρευση επανεισόδου του στη χώρα, για χρονικό διάστημα έως δέκα (10) ετών. Το συμβούλιο πλημμελειοδικών του τόπου του δικαστηρίου που επέβαλε την απέλαση, μετά από γνώμη της αρμόδιας αστυνομικής αρχής, μπορεί να επιτρέψει την επιστροφή του αλλοδαπού στη χώρα ύστερα από αίτησή του, αφού περάσει μια τριετία από την εκτέλεση της απέλασης, με την επιφύλαξη των διατάξεων του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο χρονικός περιορισμός του προηγούμενου εδαφίου δεν ισχύει σε περίπτωση αλλοδαπού ο οποίος έχει τελήσει γάμο με Έλληνα υπήκοο, για όσο χρονικό διάστημα διαρκεί ο γάμος, καθώς και σε περίπτωση παλιννοστούντος ελληνικής καταγωγής. Το συμβούλιο αποφαινεται αμετάκλητα και μπορεί να εξετάσει νέα αίτηση για επιστροφή μόνο μετά την πάροδο ενός (1) έτους από την απόρριψη της προηγούμενης.

4.α) Η απέλαση εκτελείται με ενέργειες των αρμόδιων αστυνομικών αρχών, σύμφωνα με την οικεία νομοθεσία περί αλλοδαπών, καθώς και τους κανόνες του διεθνούς και του ευρωπαϊκού δικαίου. Πέντε (5) μήνες πριν από τη συμπλήρωση του χρόνου για την υφ' όρον απόλυση

του κρατούμενου, ο διευθυντής του καταστήματος κράτησης υποχρεούται να ενημερώσει σχετικά τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών του τόπου κράτησης, ώστε ο τελευταίος να παραγγείλει αμέσως στην αρμόδια αστυνομική αρχή τη διερεύνηση του εφικτού της απέλασης και την προετοιμασία για την υλοποίησή της. Τουλάχιστον ένα (1) μήνα πριν από τη συμπλήρωση του χρόνου για την υπ' όρον απόλυση, η αρμόδια αστυνομική αρχή αναφέρει, με αιτιολογημένη έκθεσή της, στον εισαγγελέα του τόπου κράτησης εάν η απέλαση είναι εφικτή. Σε περίπτωση που η απέλαση είναι εφικτή, εκτελείται αμέσως μετά την υπ' όρον απόλυση ή την έκτιση της ποινής του κρατουμένου. Με αιτιολογημένη διάταξη του εισαγγελέα πλημμελειοδικών του τόπου κράτησης, η κράτηση μπορεί να παραταθεί για ένα (1) μήνα μόνο από το χρόνο της υπ' όρον απόλυσης ή έκτισης της ποινής, εφόσον η διαδικασία απέλασης έχει ξεκινήσει και πρόκειται να εκτελεστεί μέσα σε αυτό το χρονικό διάστημα. Μετά την παρέλευση του χρόνου αυτού και εφόσον η απέλαση δεν έχει πραγματοποιηθεί, με διάταξη του εισαγγελέα πλημμελειοδικών του τόπου κράτησης αναστέλλεται υποχρεωτικά η απέλαση του αλλοδαπού, του επιβάλλονται οι όροι που προβλέπονται στην παρ. 3 του άρθρου 100 ή ορισμένοι από αυτούς και ο κρατούμενος απολύεται αμέσως.

β) Σε περίπτωση που ο αλλοδαπός παρεμποδίζει την προετοιμασία της απομάκρυνσής του, αρνούμενος να συνεργαστεί με τις αρχές και να αποκαλύψει τα πραγματικά του στοιχεία, ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών του τόπου κράτησης μπορεί να παρατείνει την κράτησή του μέχρι και τρεις (3) μήνες από το χρόνο της υπ' όρον απόλυσης ή έκτισης της ποινής. Στην περίπτωση αυτή, όπως και στην περ. α', ο αλλοδαπός παραμένει μέχρι την εκτέλεση της απέλασής του σε ειδικό χώρο του καταστήματος κράτησης ή του θεραπευτικού καταστήματος ή σε ειδικό χώρο των αστυνομικών αρχών που δημιουργούνται για το σκοπό αυτόν, με εντολή του εισαγγελέα πλημμελειοδικών του τόπου κράτησης. Κατά της εισαγγελικής διάταξης που παρατείνει την κράτηση, ο κρατούμενος μπορεί να υποβάλει προσφυγή, για την οποία αποφαίνεται αμετάκλητα ο αρμόδιος εισαγγελέας εφετών μέσα σε προθεσμία δεκαπέντε (15) ημερών. Μετά την παρέλευση του τριμήνου, με διάταξη του εισαγγελέα πλημμελειοδικών του τόπου κράτησης αναστέλλεται

υποχρεωτικά η απέλαση του αλλοδαπού, του επιβάλλονται οι όροι που προβλέπονται στην παρ. 3 του άρθρου 100 ή ορισμένοι από αυτούς και ο κρατούμενος απολύεται αμέσως.

γ) Όταν η απέλαση καταστεί εφικτή κατά την αιτιολογημένη γνώμη της αστυνομικής αρχής, η απόφαση αναστολής αυτής ανακαλείται με την ίδια διαδικασία που εκδόθηκε και διατάσσεται η κράτηση του αλλοδαπού για την πραγματοποίηση της απέλασης για χρονικό διάστημα το πολύ δεκαπέντε (15) ημερών.

5. Εάν, σύμφωνα με την αιτιολογημένη έκθεση της αστυνομικής αρχής κατά την περ. α' της παρ. 4, η απέλαση δεν είναι εφικτή για οποιονδήποτε λόγο και ιδίως επειδή: α) ο αλλοδαπός είναι ανιθαγενής ή ζητεί διεθνή προστασία ή απολαμβάνει διεθνή προστασία, ή β) δεν λειτουργεί ή δεν συνεργάζεται η προξενική αρχή της χώρας καταγωγής του ή γ) η χώρα του δεν συνιστά ασφαλή προορισμό ή τυχόν επιστροφή συνιστά παραβίαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ ή δ) δεν τον δέχεται η χώρα καταγωγής του, τότε, μετά την υπ' όρον απόλυση ή την έκτιση ποινής, ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών του τόπου κράτησης αναστέλλει υποχρεωτικά με διάταξη του την απέλαση, επιβάλλει τους όρους που προβλέπονται στην παρ. 3 του άρθρου 100 ή ορισμένους από αυτούς και ο κρατούμενος απολύεται αμέσως. Όταν η απέλαση καταστεί εφικτή, εφαρμόζεται αναλόγως η περ. γ' της προηγούμενης παραγράφου.

6. Αυτός που παραβιάζει τον όρο ή τους όρους που του έχουν επιβληθεί από τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών κατά την αναστολή της απέλασης, τιμωρείται με την ποινή του άρθρου 182 παρ. 1.

(Όπως το άρθρο, που είχε τροποποιηθεί με το άρθρο 23 παρ. 1-2 του Ν 4055/2012 με έναρξη ισχύος την 2.4.2012 κατ' άρθρο 113 Ν 4055/2012, αντικαταστάθηκε από το άρθρο 4 του Ν 4322/2015 - ΦΕΚ Α' 42/27.4.2015.)

Σημ.: Βλ. σχετικά το άρθρο 110 παρ. 4-5 του Ν 4055/2012 (ΦΕΚ Α' 51).

Άρθρο 75. — Παραγραφή μέτρων ασφάλειας. 1. Αν από τότε που έγινε αμετάκλητη η απόφαση με την οποία επιβλήθηκε μέτρο ασφάλειας των άρθρων 69, 71, 72 και 74, περάσει τριετία χωρίς να έχει αρχίσει η εκτέλεση του μέτρου, αυτό δεν μπορεί πια να εκτελεστεί, εκτός αν το δικαστήριο διατάξει διαφορετικά.

2. Την εκτέλεση του μέτρου ασφάλειας κατά την προηγούμενη παράγραφο το δικαστήριο μπορεί να τη διατάξει μόνο, αν ο σκοπός του μέτρου επιβάλλει ακόμη και τότε την εφαρμογή του.

3. Στην προθεσμία των τριών ετών δεν υπολογίζεται ο χρόνος κατά τον οποίο αυτός που υποβλήθηκε σε μέτρο ασφάλειας εκτίει ποινή στερητική της ελευθερίας ή άλλο μέτρο ασφάλειας στερητικό της ελευθερίας.

Άρθρο 76. — Δήμευση. 1. Αντικείμενα ή περιουσιακά στοιχεία που είναι προϊόντα κακουργήματος ή πλημμελήματος το οποίο πηγάζει από δόλο, καθώς και το τίμημά τους, και όσα αποκτήθηκαν με αυτά αμέσως ή εμμέσως, επίσης και αντικείμενα ή περιουσιακά στοιχεία που χρησίμευσαν ή προορίζονταν για την εκτέλεση τέτοιας πράξης μπορούν να δημευθούν αν αυτά ανήκουν στον αυτουργό ή σε κάποιον από τους συμμετόχους. Για άλλες αξιόποινες πράξεις δήμευση μπορεί να επιβληθεί μόνο στις περιπτώσεις και υπό τις προϋποθέσεις που ορίζει ειδικά ο νόμος. Αν τα παραπάνω αντικείμενα ή περιουσιακά στοιχεία έχουν αναμειχθεί με περιουσία που αποκτήθηκε από νόμιμες πηγές, η σχετική περιουσία υπόκειται σε δήμευση μέχρι την καθορισμένη αξία των αναμειχθέντων αντικειμένων.

2. Δήμευση δεν επιβάλλεται, όταν το δικαστήριο, αυτεπάγγελα ή μετά από αίτημα διαδίκου ή τρίτου, κρίνει ότι αυτή είναι στη συγκεκριμένη περίπτωση δυσανάλογη, όπως όταν υπάρχει κίνδυνος να αποστερήσει τον καταδικασθέντα ή τρίτο, ιδίως την οικογένειά τους, από πράγμα που εξυπηρετεί τον αναγκαίο βιοπορισμό τους ή να προκαλέσει σε αυτούς υπέρμετρη και ανεπανόρθωτη βλάβη. Στις περιπτώσεις του προηγούμενου εδαφίου, το δικαστήριο μπορεί να επιβάλει ανάλογα περιορισμένη δήμευση ή να επιβάλει χρηματική ποινή, σύμφωνα με την παρ. 4.

3. Αν τα αντικείμενα ή τα περιουσιακά στοιχεία της παρ. 1 δεν υπάρχουν πλέον ή δεν έχουν βρεθεί, το δικαστήριο μπορεί να επιβάλει δήμευση (αναπληρωματική δήμευση) σε ίσως, κατά το χρόνο έκδοσης της καταδικαστικής απόφασης, αξίας περιουσιακά στοιχεία του δράστη.

4. Αν το δικαστήριο δεν μπορεί να επιβάλει δήμευση στα αντικείμενα ή περιουσιακά στοιχεία των προηγούμενων παραγράφων, επειδή αυτά δεν υπάρχουν ή δεν επαρκούν ή ανήκουν εν όλω ή εν μέρει σε τρίτο, στον

οποίο δεν μπορεί να επιβληθεί δήμευση, μπορεί να επιβάλει στον δράστη χρηματική ποινή μέχρι του ποσού που αντιστοιχεί στην αξία των αντικειμένων αυτών.

5. Η δήμευση επιβάλλεται σε τρίτο αν τα αντικείμενα ή περιουσιακά στοιχεία μεταβιβάστηκαν, άμεσα ή έμμεσα, από τον δράστη σε αυτόν ή αν αποκτήθηκαν από αυτόν ή περιήλθαν με άλλο τρόπο σε αυτόν, εφόσον κατά το χρόνο κτήσης των περιουσιακών στοιχείων γνώριζε ότι ενδέχεται να προέρχονται από αξιόποινη πράξη και ότι σκοπός της μεταβίβασής τους ήταν να αποφευχθεί η δήμευση. Η γνώση, σύμφωνα με το προηγούμενο εδάφιο, πρέπει να προκύπτει από το συνδυασμό περισσότερων ειδικά αναφερόμενων στην απόφαση του δικαστηρίου περιστατικών, όπως ιδίως ότι η μεταβίβαση ή η απόκτηση του περιουσιακού στοιχείου πραγματοποιήθηκε χωρίς αντάλλαγμα ή με αντάλλαγμα σημαντικά κατώτερο από την αγοραία αξία ή από εκείνο που θα προέκυπτε, με βάση τη συνήθη πρακτική στις οικείες βιοτικές σχέσεις. Η δήμευση επιβάλλεται στον τρίτο μόνο εφόσον δεν μπορεί να επιβληθεί σε βάρος του δράστη δήμευση του ανταλλάγματος που έλαβε για τη μεταβίβαση ή αναπληρωματική δήμευση. Όταν ο τρίτος είναι νομικό πρόσωπο, εξετάζεται αν υπήρχε η προβλεπόμενη γνώση σχετικά με την προέλευση των περιουσιακών στοιχείων, σε όποιον έχει εξουσία εκπροσώπησής του ή είναι εξουσιοδοτημένος για τη λήψη αποφάσεων ή για την άσκηση ελέγχου, στο πλαίσιο του νομικού προσώπου ή της επιχείρησης ή σε όποιον ασκεί εν τοις πράγμασι τα καθήκοντα αυτά.

6. Η δήμευση των αντικειμένων της παρ. 1 επιβάλλεται υποχρεωτικά σε βάρος του κατόχου τους, έστω και χωρίς την καταδίκη ορισμένου προσώπου για την τελεσθείσα πράξη, αν από τη φύση τους προκύπτει κίνδυνος της δημόσιας τάξης. Η δήμευση εκτελείται και κατά των κληρονόμων, αν η απόφαση έγινε αμετάκλητη ενόσω ζούσε εκείνος κατά του οποίου απαγγέλθηκε η δήμευση. Αν δεν προηγήθηκε καταδίκη ορισμένου προσώπου ή δεν μπορούσε να γίνει δίωξη, τη δήμευση διατάσσει είτε το δικαστήριο που δίκασε την υπόθεση είτε το δικαστήριο των πλημμελειοδικών με πρόταση του εισαγγελέα.

7. Σε κάθε περίπτωση δήμευσης, το δικαστήριο αποφασίζει αν αυτά που δημεύθηκαν, επιβάλλεται να καταστραφούν ή αν μπορούν να χρησιμο-

ποιηθούν για το δημόσιο συμφέρον ή για κοινωνικούς σκοπούς ή για την ικανοποίηση του θύματος.

(Όπως το άρθρο αντικαταστάθηκε από το άρθρο 6 παρ. 1 του Ν 4478/2017 - ΦΕΚ Α΄ 91/23.6.2017.)

IV. Αποζημίωση

Άρθρο 77. — Προτίμηση πληρωμής. Αν κάποιος καταδικάστηκε σε χρηματική ποινή ή πρόστιμο και συγχρόνως σε αποζημίωση του θύματος, αλλά η περιουσία του δεν είναι αρκετή για να εκπληρώσει και τις δύο αυτές υποχρεώσεις, προτιμάται η πληρωμή της αποζημίωσης.

Άρθρο 78. — Υπόχρεοι σε πληρωμή. Όσοι καταδικάστηκαν ως αυτουργοί ή συμμετοχοί για την ίδια πράξη είναι εις ολόκληρον υποχρεωμένοι να πληρώσουν την αποζημίωση.

ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Επιμέτρηση της ποινής

I. Γενικοί κανόνες

Άρθρο 79. — Δικαστική επιμέτρηση της ποινής. 1. Κατά την επιμέτρηση της ποινής στα όρια που διαγράφει ο νόμος το δικαστήριο λαμβάνει υπόψη: **α)** τη βαρύτητα του εγκλήματος που έχει τελεστεί και **β)** την προσωπικότητα του εγκληματία.

2. Για την εκτίμηση της βαρύτητας του εγκλήματος το δικαστήριο αποβλέπει: **α)** στη βλάβη που προξένησε το έγκλημα ή τον κίνδυνο που προκάλεσε· **β)** στη φύση, στο είδος και το αντικείμενο του εγκλήματος, καθώς επίσης σε όλες τις περιστάσεις χρόνου, τόπου, μέσων και τρόπου που συνόδευαν την προπαρασκευή ή την εκτέλεσή του· **γ)** στην ένταση του δόλου ή στο βαθμό της αμέλειας του υπαιτίου.

3. Κατά την εκτίμηση της προσωπικότητας του εγκληματία το δικαστήριο σταθμίζει ιδίως το βαθμό της εγκληματικής διάθεσης που εκδήλωσε ο υπαίτιος κατά την πράξη. Για να τον διαγνώσει με ακρίβεια εξετάζει: **α)** τα αίτια που τον ώθησαν στην εκτέλεση του εγκλήματος, την αφορμή που

ΚΩΔΙΚΕΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Στην ίδια σειρά, μεταξύ άλλων, κυκλοφορούν:

- **ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ** 9η έκδοση 2017
Λάμπρος Χ. Μαργαρίτης
- **ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ** 3η έκδοση 2016
Χρίστος Χ. Μυλωνόπουλος
- **ΚΩΔΙΚΑΣ ΟΔΙΚΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ**
Παναγιώτα Βαφειάδου, Σοφία Παυλάκη
- **ΑΣΤΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ** 5η έκδοση 2016
Ιωάννης Κ. Καράκωστας
- **ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ** 10η έκδοση 2017
Λίλα Καρατζά
- **ΜΙΣΘΩΣΕΙΣ & ΟΡΟΦΟΚΤΗΣΙΑ**
Θεόδωρος Στίγκας
- **ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ** 5η έκδοση 2017
Ιωάννης Ληξουριώτης
- **ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗΣ**
Ιάκωβος Βενιέρης
- **ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ - ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ -
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ - ΑΞΙΟΓΡΑΦΑ** 4η έκδοση 2017
Λία Αθανασίου, Γεώργιος Σωτηρόπουλος
- **ΕΤΑΙΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ** 5η έκδοση 2017
Λία Αθανασίου, Γεώργιος Σωτηρόπουλος
- **ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ**
(Επιμ.: Κωνσταντίνος Χριστοδούλου, Γεώργιος Γιαννόπουλος)
Γεώργιος Καλογεράκης
- **ΣΥΝΤΑΓΜΑ** 2η έκδοση 2016
Χαράλαμπος Χρυσανθάκης
- **ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ** 11η έκδοση 2017
Χαράλαμπος Χρυσανθάκης
- **ΥΠΑΛΛΗΛΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ** 4η έκδοση 2017
Χαράλαμπος Χρυσανθάκης

ISBN: 978-960-622-318-1

16163